опытной программе для школ в каком-либо регионе Украины в качестве первого шага на пути к более широкому сотрудничеству в будущем.
(Доктор Майкл Армор является президентом Международной организации по развитию стратегического руководства в Далласе (штат Техас). В прошлом он – президент и декан университета, имеет степени магистра в области религии и доктора философских наук в области истории развития интеллектуальной и культурной мысли в Европе.)

Гузар Любомир, кардинал

ЗА ХРИСТИЯНСЬКУ ЕТИКУ В УКРАЇНСЬКІЙ КУЛЬТУРІ (відповіді Кларі Гудзик - кореспонденту газети «День»)

К.Гудзик. «Зараз у повітрі висить проблема, яка стосується, фактично, всього суспільства. Йдеться про вивчення в школах предмета, який називають по-різному: «Закон Божий», «Катехізація», «Християнська етика» та ін. І при цьому обговорюється, як правило, один варіант — включення цього предмета до шкільних програм загальноосвітніх шкіл. Це ускладнює і без того складну проблему. Бо тут негайно виникає ще одна проблема — проблема конфесійної належності учнів (православних, греко-католиків, протестантів, католиків, мусульман, іудеїв, зрештою — атеїстів). Мимоволі виникає запитання: «Чому сьогодні дебатується тільки один варіант втілення духовного виховання — шкільний? В Україні сьогодні вже більш ніж 30 тисяч церков і десь 22 тисячі шкіл. То ж чому не зупинитися на парафіяльному варіанті вивчення духовного предмету? Чому священики мають іти в класи, а не діти — до парафіяльних шкіл при храмах?»

Л. Гузар. «Дійсно, Україна є поліконфесійною державою. Але! Але при цьому наша держава має певне обличчя, певну ідентичність. Для мене цим окреслюється все те, що ми отримали у спадщину. Господь Бог так зробив, що я народився на цій землі, серед цієї природи, серед цього народу, і що той народ протягом тисячі років мав саме таких князів, гетьманів, саме таку мову, такі звичаї, загалом — таку історію. Все це і багато чого іншого разом сформувало наш національний характер — характер українця — і певну культуру, яка є сумарним результатом того всього, що було в минулому. Звичайно, нову державу Україну творять різні народи, люди різних конфесій. Але характер нашого народу, як би ми не дивилися на нього, має сильний релігійний елемент, і то не є

елемент поганський, чи єврейський, хазарський або латинський. То є саме християнський візантійський елемент, який вплинув на спосіб думання та діяння цього народу. Один приклад: Ярослав Мудрий зробив надзвичайну для своїх часів річ — відрікся від смертної кари. Що його до цього спонукало? Очевидно, що то були його християнські переконання. Те саме джерело мають давні школи, письмо, література (це була переважно церковна чи прицерковна чи натхнена церквою література). Загалом, дуже багато елементів нашої культури обумовлені християнством — християнством у певному конкретному варіанті, тобто православ'ям. Звичайно, не тільки християнство впливало на формування українців. Ось ми часто говоримо: «колядки» і «коляди». Колядки — це християнська спадщина, коляди — дохристиянська, поганська спадщина. Однак домінантним елементом культури нашого народу було все-таки християнство. І тому, коли хтось хоче пізнати, зрозуміти Україну, він має вивчати — окрім всього іншого — також ту християнську домінанту, без якої неможливо зрозуміти українську культуру, зрозуміти українця. Тому якщо повернутися до вашого запитання, то можна сказати, що нам потрібний предмет для всіх без винятку учнів України — щось на зразок «Пізнай свій край».

Кілька років тому у Львові зійшлися разом представники всіх православних та греко-католицької церков і запропонували спеціальну дисципліну — шкільний предмет під назвою «Християнська етика». Ця назва, втім, не відповідає ні нашим задумам, ні ідеї предмету. Бо там йдеться не про християнську етику, а про християнство як основу української культури. Тому ми пропонуємо і просимо, щоб в усіх школах, незалежно від того, до якої сім'ї, до якої релігії належать учні, викладалися би всі ті основні елементи, які створили культуру народу країни. Одним із таких домінуючих елементів є християнство. І тому кожен, хто хоче бути дійсним українським громадянином і розуміти край, де він живе, має про це знати.

Скажімо, коли б мені довелося жити в Туреччині чи Ірані, я мусив би знайомитися з мусульманством, вивчати іслам — домінантний культурний елемент тих країн, характеру того народу. Тому назва «Християнська етика» — дуже неправильна назва предмета, так само як дуже неправильним є викладання у загальноосвітніх школах Закону Божого. Адже дітям-нехристиянам обов'язково знати саме культурну християнську складову. Варто зазначити ще, що при вивченні нашої культури не можна оминати й інших її складових — латинських, юдейських, мусульманських та ін.

Ті ж люди, які хочуть виховувати своїх дітей в юдействі, католицизмі, баптизмі чи православ'ї, мають посилати їх до церковних суботніх чи недільних парафіяльних шкіл. Кожна дитина — до своєї школи. Там їх навчать, як молитися, співати, як поводитися у Церкві; розкажуть про богослужіння, у яких дитина братиме участь. Головною ж метою церковної школи є вивчення Закону Божого, молитов, загальної поведінки віруючої людини. За такої схеми всі діти йдуть вивчати свою релігію до своєї церковної школи.

Ще раз підкреслю, що я особисто категорично проти того, щоб в державних загальноосвітніх школах вчили Божий Закон (будь-якої релігії). Бо тоді прийдеться дітей розділяти — православні сюди, греко-католики — сюди, юдеї — сюди і т.д. Це - дуже погано. Або, скажімо, приходить священик на заняття і починає навчати «Богородице, Діво» в класі, де є протестанти або євреї. Це - погано. Є ще одна обставина, яка говорить проти вивчення Закону Божого (чи як він там називається в інших церквах), а саме — релігія в школі стає для дитини тільки ще одним предметом серед багатьох інших — оцінки, повторні екзамени тощо. То не добре. А ось коли дитина йде до парафіяльної школи, до школи, що при храмі, то це є підготовкою до духовного життя.

Між тим ми — Церкви — досі не маємо права утворювати загальноосвітні церковні школи. Сьогодні в Україні школи можуть бути або державні, або приватні, але не церковні. У Львові ми маємо ліцей, засновником якого є одна побожна людина. Але ми — як Церква — не можемо заснувати подібну школу. Зараз ми всіляко домагаємося того, щоб держава дозволила нам мати церковні школи. Чим такі школи відрізнялися б від інших? А тим, що там не тільки виконується повна державна програма навчання, але й вивчається Закон Божий і християнська виховна програма. Над цим зараз дуже серйозно працюють дуже вчені люди — богослови. Зараз ми маємо шість таких шкіл, але не прямо — через приватних засновників. **А в публічні державні школи, ще раз повторю, я б релігії не пхав.** Треба думати також про дітей нехристиян: у наших школах усі діти — мусульманські, юдейські, татарські, корейські мають почуватися вдома.

А загалом, всі види шкіл повинні мати такі підручники і таких вчителів, які відповідають духові нашого народу. А що зараз? Ось є для п'ятого класу, тобто для дитини 10-12 років, підручник «Етика», де є, наприклад розділ: «Безпечне статеве життя». То ж як вчимо - такі й наслідки маємо. Проти цього мають виступити всі наші церкви, громадськість, вчителі, вчені-педагоги. А також — батьки. Всі ми повинні звернутися до уряду і сказати: «Ми хочемо, щоб вся

загальноосвітня програма була здорова та відповідала потребам народу та загальнолюдській моралі». Але насамперед треба відповісти на загальне і дуже важливе запитання: що потрібно нашим дітям і нашому суспільству від школи?».

К. Гудзик. «Наскільки готова сьогодні УГКЦ йти у класи до дітей? Наскільки парафіяльні священики готові до того, щоб бути наставниками дітей і молоді? Чи достатньо їм рівня інтелігентності, освіченості, терпеливості? Чи знайомі вони з основами педагогіки, дидактики? Тим більше, що до державної школи не має права йти людина без педагогічної освіти. Ще одна проблема — проблема шкільних програм, шкільного розкладу. Впевнена також, що сьогодні жодна церква України не має належного числа викладачів-педагогів для такої тонкої роботи. А це дуже важливо, бо якщо можна уявити собі вчителя фізики, який не користується у дітей авторитетом, то для вчителів, пов'язаних з релігією, це може обернутися світоглядною катастрофою — вихованням безбожників; іноді навіть святотатством».

Л. Гузар. «Загалом, Церква ще не є підготованою. Зараз ми намагаємося ввести педагогіку у програми виховання священиків в семінаріях та духовних школах, тобто у п'ятирічний курс богословської науки. А потім — ще два роки практики, протягом яких кандидат обирає напрямок свого подальшого служіння — науку, вчительство, парафіяльне служіння тощо. То ж роздумуємо над тим, як збагатити ці два роки курсом педагогіки і забезпечити тим самим священику державний атестат педагога. Тоді він буде мати право йти до школи. Хоча б частина священиків».

К. Гудзик. «Скільки освічених, добре підготовлених священиків випускають всі ваші духовні заклади сьогодні?»

Л. Гузар. «Я добре знаю, що у Львові — майже сорок осіб кожного випуску. І всі залишаються у цій області».

К. Гудзик. «Але ж церковних парафій набагато більше, не кажучи вже про кількість шкільних класів?»

Л. Гузар. «Ми тільки в останні 5-6 років розробили солідну програму навчання наших духовних шкіл. А середній вік нашого священства сьогодні — 45 років. Їм ще довго працювати; всі вони виховувалися за тяжких обставин, і тому значна їх частина — недоучені священики. Бо в перші роки після 1991 року освіті духовенства не приділялося особливої уваги. Деякі священики не дуже шанують науку і навіть не вважають наукою катехізацію. Останні випуски семінарій — то вже зовсім інші люди. Але програми навчання треба вдосконалювати і вдосконалювати, щоб священики були людьми інтелігентними, які

можуть однаково добре говорити як із селянином, так і з вченим, як з освіченою людиною, так і з неосвіченою. Але таких маємо досі замало»

Інтерв'ю К.Гудзик
з главою УГКЦ кардиналом Любомиром Гузарем,
видрукуване в газеті «День» за 2 липня 2005 року

Крыжановский Р., Павлюк П.

РАЗВИТИЕ ДУХОВНО-СВЕТСКОГО ОБРАЗОВАНИЯ: ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ

Введение.

В мир вступает новое поколение, родившееся при перестройке. Эта перестройка не была подкреплена покаянием и духовным возрождением. В этом причина нашего кризиса. Родители и учителя были в бóльшей степени озабочены выживанием, челночно-рыночными отношениями, чем воспитанием и учебой. Отсутствие элементарной культуры, общее невежество и низкое качество школьных знаний у большинства абитуриентов обнаруживают сейчас все вузы. Без христианского образования и воспитания проблемы будут обостряться.

Украина - исторически христианская страна, однако это нисколько не отражается в образовании и воспитании. Её Закон «Об образовании» – самый консервативный. Он был принят еще в Советской Украине и существует до сих пор с минимальными поправками, что совершенно не характерно для украинского законодательства. По сравнению с аналогичными ведомствами других стран Министерство образования и науки выступило неестественным монополистом, нисколько не способствуя развитию духовно-светского и христианского образования и воспитания на основе библейских канонов. Сплошь и рядом неверно толкуется правильный принцип отделения Церкви от государства. «Кесарево – кесарю, а Божие Богу», – так говорит Библия (Мк 12:17). Государство не должно вмешиваться в жизнь Церкви, если она не нарушает моральных принципов, а Церковь не должна участвовать в политических играх.

Но принцип разделения не касается образования и воспитания. По Библии – это прерогатива не только государства, но и Церкви и родителей. Церковь и верующие отделены от государства и его